

Elég!

Az elmúlt hetekben a Példabeszédek könyvéről volt szó vasárnaponként. Bár ez nem klasszikus Húsvéti történet, úgy éreztem, hogy fontos megmaradnunk ebben és látni azt, hogy a Példabeszédek könyve, ami a bölcsesség irodalom az Ószövetségben, hogyan mutat rá Húsvétnak a nagy győzelmére és diadalára.

Két bibliai szakaszt olvastam fel és egyből érezzük, hogy egymástól fényévnnyi távolságra vannak. Korban is vagy 1000 év van köztük. 1000 évvel az után, hogy Agúr megírta a Példabeszédek könyvében ezt a néhány bölcs mondást, János apostol üldöztetése alatt száműzetésben egy Földközi tengeri szigeten, Patmosz szigetén elragadtatott és egy látomást látott. De nemcsak korban van hatalmas távolság a két bibliai szakasz között, hanem tartalomban is. Amit Agúr mond, az megfigyelésre épül, az egy bölcs mondás, amit a világról mond, ami látható és érthető. Amit János mond, az egy isteni kijelentés, egy látomás és elképzelhetetlen, hogy bárki ezt csak úgy lássa a világon vagy megértse a világból, miközben sétál. Az egyik is mond valamit a halálról, a másik is mond valamit a halálról, mindkettő igazat mond a halálról és mégis mindkettő mást mond a halálról.

Lássuk hát, hogyan bontakoztatják ezek ki számunkra a húsvéti örömhírt, hogy bátortalan és szomorú szívünket szelíden megejtő és megvigasztaló, vagy éppen kemény és büszke szívünket összetörő és meglágyító valóság legyen ez nekünk. Itt és most kinek mire van szüksége? Kihez hogyan közelít Isten ma reggel? Nézzük először Agúrt. Nézzünk vele körül, mit látunk: kielégíthetetlen sóvárgást. Ez az, amiről Agúr beszél. Azt mondja, „*ez a három nem lakik jól, sőt négy nem mondja, hogy elég*”, mondhatna egy ötödiket is meg egy hatodikat is. De három vagy négy elég neki ahhoz, hogy bemutassa, amit be akar mutatni. Elénk ad négy olyan dolgot, ami kielégíthetetlen, ami mindent elnyel. Az első a föld, amely soha nem telik meg vízzel. Izraelben más az éghajlat. Mi hamarosan tele leszünk belvízzel és árvízzel, a föld megtelik vízzel, de Izraelben más az éghajlat és ott valóban nincs ilyen. Amikor az eső leesik, azt nyomban beszívja a föld. Ez egy ártatlan kép. Gondoljunk egy száraz nyárra, mikor bármennyi vizet beszív a föld. A második a tűz, ami szintén soha nem mondja, hogy elég, mert mindig kell valami éghető és amíg van, addig semmit nem hagy épen. Ez már egy kevésbé ártatlan kép, mert ismerjük a tűz pusztító hatalmát. A harmadik a bezárt méh. A Biblia úgy fordítja, hogy a meddő asszony, aki soha sem mondja, hogy elég. Mert hogy mondhatná? Ez nemcsak az asszonynak a fájdalma, hogy hiába szeretné, nincs gyermeke, hanem ehhez kapcsolódik a társadalmi megvetettség is abban a világban. A mienkben hála Istennek, nem. Kapcsolódik hozzá a gazdasági szükségszerűség: ha nincs gyerek, nincs jövő, ez szegénységet jelentett. Mi hála Istennek ezt nem éljük meg, mégis azt kell hogy mondjam, hogy az a fájdalom, amit a meddő asszony sóvárgása megfogalmaz, hogy sohasem elég, Húsvét reggelén is hozzátartozik ahhoz a világhoz, amiben vagyunk. Hadd utaljak rá, hogy ez egy kép, ami elénk hoz sok minden más egzisztenciális hiányt, amire ugyanúgy sóvárgunk az életünkben. Aztán jön a negyedik kép, ami soha nem mondja, hogy elég, a holtak hazája, minden magyarázat nélkül. Tudjuk, hogy miért mondja, hogy soha nem elég. A halálról úgy beszél, hogy az nem csak egy hely, hanem aktív hatalom.

Mit mond mindez? Mért adja elénk ezt a négy dolgot Agúr, a bölcs? Semmi morális tanítás nem fakad belőle. Ezek a képek elcsendesedésre, elgondolkodásra hívnak. Nézd, hogy mennyire tele van az élet olthatatlan vágyakkal! Nézz körül és lásd mindenhol, hogy mennyi minden csak beszippant, csak elnyel, mennyi minden nem elégszik meg. Ha belenézünk ebbe, akkor a következő kérdés: én milyen vagyok? Körülnéztem: sóvárgás, kielégíthetetlen sóvárgás. És én milyen vagyok? Elégedett vagyok? Mire tudom azt mondani a szívem mélyéből, hogy elég, azért, mert bőséges, mert jó, mert jóllaktam – nem pedig fizikai értelemben, mert meglegítettem, mert gazdag vagyok.

Mielőtt becsapnánk magunkat, itt ez a másik mondás. „*A piócának két lánya van: add ide, add ide!*” A pióca, ami mindkét felén szív. Egy bibliamagyarázó írja, hogy a mediterrán világban van egy olyan elterjedt pióca, ami a szomjukat oltó állatok orrában tapad meg és úgy szívja a vérüket. Nem véletlenül borzalmas a kép. De a piócának lányai vannak, akik ugyanolyan kielégíthetetlenek, kapzsi és mohók, mint az anyjuk. Add ide, add ide! A pióca nem tud mást tenni, mint hogy továbbadja a mohóságát, a megeléghetlenségét. Kicsit komikus a kép ezzel a két lánnyal „*add ide, add ide*”, ezzel zaklatják az anyjukat, aki ugyanezt csinálja egész életében: adjál, adjál, még többet, még többet. De nemcsak komikus, hanem fájdalmas is. Miért? Tudjuk jól. Azért, amit egy másik helyen a bölcs így fogalmaz meg a példabeszédek könyvében: „*amilyen telhetetlen a halál és az elmúlás helye éppoly telhetetlen az emberi szem*”. Párhuzam a halál és az emberi szem között, mindkettő a maga irányába rángat, mindegyik mindig többet akar, mint amennyije van, mindkettő megeléghetetlen. Mit árul el a tekintetünk, a nézésünk a szívünkről? A fogyasztói társadalomban bizonyos értelemben a pióca gyermekei vagyunk. Add ide, még többet, adj még többet! Soha nem lehet elég. Ha körülnézünk a bölccsel, azt látjuk, hogy a sóvárgás egyetemes és elsöprő erejű és ez ott van bennünk is.

Ha még mélyebben megnézzük ezeket a képeket, akkor azt látjuk, hogy az emberi sóvárgásnak a drámája is itt van, mert párhuzamban áll a halállal. De sokkal többről van szó, mint párhuzamról: a föld elnyeli a vizet, de nem elégszik meg, párhuzamban áll az emberrel, mert mi sem elégszünk meg. A tűz soha nem mondja, hogy elég, párhuzamban áll az emberrel, mert mi sem tudjuk soha azt mondani, hogy elég. A pióca és a lányai, ott is van hasonlóság. De a halál az más. A halál és az elmúlás, ami soha nem elégszik meg az nem pusztán párhuzam velünk. Merthogy ő sóvárogva vár minket, hogy bennünket is elnyeljen és elemésszen. Ez nem vita kérdés sem ma reggel, sem máskor, hanem tény. A halál kielégíthetetlen sóvárgása nemcsak párhuzama a mi sóvárgásunknak, hanem a végünk, mert ő mindent benyel, bennünket is. Ezzel a végzettel nem lehet különösebben vitatkozni, hogy sóvárgásainkkal és kielégületlen vágyainkkal együtt végül elnyel a legfőbb kielégíthetetlen, akinek olthatatlan a szomja, a halál. Aki elég bátor, őszinte és nyitott, hogy bele merjen nézni ezekbe a mondásokba, az ezzel szembesül.

Ha még tovább megyünk, egy harmadik dolgot is meglátunk az emberi sóvárgás drámáján túl, az emberi sóvárgásnak a lényegét meg a szívéét. Mit akarunk megnyerni? Mindenki sóvárog valami után és ez kinek-kinek más formát ölt az életében. Hadd térjek vissza egy pillanatra a meddő asszony képére, aki nem mondja, hogy elég. Amint mondtam, a sóvárgása mögött ott van a társadalmi megbecsültségnek a hiánya. Ha nincs gyermeke, az szégyen abban a korban. Ott van az, hogy emiatt akár megveti a férje, vagy nem szereti úgy. De ott van a gazdasági szükségszerűség. Tehát tudjuk, hogy sokkal mélyebb dolgok vannak jelen. Ott van egy sokkal egzisztenciálisabb dolog, az anyai ösztön, a kiteljesedés, mint nő, de még e mögött is ott van valami sokkal mélyebb. De micsoda? Az élet továbbadásának a vágya, merthogy én elmúlok. Ami igaz a meddő asszonynál, az igaz a többi vágyra és sóvárgásra is. Mit akarunk megnyerni, amikor hatalmat vagy hírnevet akarunk, amikor több pénzt akarunk a kényelemért vagy fiatalságot akarunk vagy érzékiséget akarunk? Mit akarunk megnyerni mindennek a végén? Az örökkévalóságot. Az örök boldogságot és a teljes elégedettséget. Mert valahol minden sóvárgás abból fakad, hogy tudjuk, hogy végül mindent elnyel a legfőbb ellenség. Valahol minden vágyunk mélyén ott van az, hogy vágyakozunk az elveszett Paradicsomra, az örökkévalóságra, a halhatatlanságra. Mert ez a legmélyebb vágya az embernek, aki időben él.

Körülnéztünk a bölccsel, Agúrral és látjuk a kielégíthetetlen sóvárgás drámáját, annak a lényegét a szívünkben. Ez semmi más, mint tapasztalatra és megfigyelésre épülő ismeret. Semmi több, mint amit mindenki lát, ha őszinte és mer látni, mint amit minden ember, aki itt van közöttünk egészen világosan tud. Nem kell hozzá hit, nem kell hozzá vallás, semmi nem kell hozzá, csak egy kis becsületesség, meg óriási nagy bátorság, mert nem akarjuk látni.

Most fordítsuk a figyelmünket egy egészen másfajta ismeret irányába, amit nem lehet látni, ha körülnézünk, ahova nem lehet eljutni pusztán könyvekből. Nézzünk fel, nézzünk túl a láthatókon János apostollal, Istentől kapott látomásával, nézzünk be a mennybe. Nézz fel! Mit látsz? *„Láttam egy nagy fehér trónust és a rajta ülőt: színe elől eltűnt a föld és az ég és nem maradt számukra hely”*. Egészen máshol vagyunk, mint ami körülvesz itt bennünket. Ez egy komoly, ünnepélyes, fenséges szín, hatalmas fehér trónus, ragyogás, Isten jelenléte, Isten dicsősége, amiről egy pillanatra fellebben a fátyol ebben a látomásban. Az is kiderül pillanatokon belül, hogy amit János meglát, az egy egészen másfajta ismeret, egy Isteni kijelentés, ami elérkezik hozzá ebben az elragadott állapotban. Ez a pillanat nem más, mint az utolsó ítélet képe. Itt az utolsó ítélet zajlik. Persze ahhoz is bátorság kell, hogy ebbe belenézzünk ma reggel, de nézzük meg, hogy mit látunk és mit hallunk itt.

Az első a feltámadás örömhíre. A számunkra most szembeszökő kép a következő: a tenger kiadta a benne levő halottakat, a halál és a pokol is kiadták a náluk lévő halottakat. Ez csak egy látomás, én tudom, de mit jelent ez, amit mond? A halál, az elmúlás, az örök megelégíthetetlen, aki csak annyit mond, hogy még, még, még, kiadja a halottakat. Elég! Mit mond a bölcs, aki körül néz? Ez a három dolog, inkább négy soha nem mondja, hogy elég. A holtak hazája. Mit mond János, aki lát: a halál azt mondta, hogy elég. Sőt nemcsak elég, mondván, hogy már nem kér többet, jól lakott, nemcsak arról van szó, hogy nem emészt fel többet – nem teheti, mert a tűz tavába hullik, ami bármit is jelentsen, egy biztos, azt jelenti, hogy vége, megszűnik a halál és a hatalma –, hanem azt is visszaadja, amit korábban elnyelt. Micsoda látomás! Mit mondasz erre? Hát látomás, fantazmagória, agyrém, délibáb. Mit kezdetünk mi, hús-vér racionális, értelmes emberek, akik a földön járunk a XXI. században, egy elragadott ember látomásával, amikor arról van szó, hogy ennek köze lehet az életünkhöz? A kérdés jogos. Mert ez a látomás vagy isteni kijelentés, vagy egy beteg ember képzelődése. Vagy isteni kijelentés és tényleg Isten adta ezt a fajta ismeretet neki, mert Isten kijelenti önmagát, ami egészen más, mint a racionális ismeret, vagy egy megborult elme, amilyen elmék és amilyen látomások vannak ma is betegségben sokfelé. A kérdés jogos. Hogy dönthetjük el?

Úgy, hogy van valami, ami mögöttünk van és előre vetíti azt, ami a látomásban történik. Van valami, ami mögöttünk van a történelemben, ebben a világban, Húsvét valósága, ami előre vetíti azt, ami a látomásban történik. Halkan mondom, hogy jól értsük: Krisztus feltámadt. Krisztus feltámadt? – Valóban feltámadt! Ha Krisztus valóban feltámadt, akkor a halál egyszer már azt mondta, hogy elég. Legyőzött. Akkor a halál már egyszer kiadta azt, amit elnyelt. Ha Krisztus valóban feltámadt, akkor a halál és az elmúlás, a pokol és a kárhozat egyszer már azt kellett mondja, hogy elég. Nem

jószántából, nem saját belátásából, hanem azért, mert kényszerítve lett rá. Elég! Mert Krisztus feltámadt. Ha Isten feltámasztotta Krisztust, akkor a halál kényszerítve lett arra, hogy azt mondja, elég. Nézz körül! Kielégíthetetlen sóvárgás mindenhol, a szívedben, körülötted, és mindenek végén, mindenek mélyén a halál, ami beszippant. Nézz fel, Krisztus feltámadt! Nézz előre, a halál és a pokol kiadja azokat, akik meghaltak. De jó lenne itt befejezni.

De nemcsak azt látjuk, sajnós, vagy hál'isten, hogy a halál kiadja a halottakat, hanem ne felejtsek el, hogy hol vagyunk ebben a látomásban? Az utolsó ítélet napján. Ezért bár nagyon jó hír, hogy Krisztus feltámadt, ez a szédítő és hasító világosság nem hagyja rejtve azt, amit mi ugyanakkor gyakran az árnyékba utalunk. De amíg az árnyékba utaljuk, soha nem fogunk örülni annak, hogy Krisztus feltámadt. Úgyhogy engedjük, hogy kijöjjön az árnyékból ez a fél mondat: a tenger kiadta a benne lévő halottakat. *„A Halál és a Pokol is kiadták a náluk lévő halottakat, és megítéltetett mindenki cselekedetei szerint.”* A kettő együtt jár. Amikor a halál azt mondja, hogy elég és kiadja az összes embert, akkor megítéltetik mindenki, az összes ember, a maga cselekedetei szerint. Ezt nem szeretjük. De hadd hangsúlyozzam már egyből, ami persze nekünk még nem vigasztalás, hogy akik először olvasták János jelenéseit, azoknak ez az ítélet óriási vigasztalás volt. Miért? Mert üldözött keresztények voltak. Mert sokan az életükkel fizettek a hitükért. Ők nem úgy gondolták, hogy Isten ítélete valami fenyegetőzés vagy a félelem forrása, ők azt mondták, hogy igen, örömhír, vigasztalás, rend lesz. Ma nagyon nehéz sokaknak elfogadni, hogy Isten végül megjelenik, mint igazságos bíró, mert úgy gondolják, hogy a szeretet Istenével összeegyeztethetetlen az ítélet. Hogyha Isten valóban szeret, akkor hogy ítélne meg? Nagyon nehéz az ítélettel bármit kezdenünk, de jöjjetek, tekintsünk bele ebbe az ítéletbe és lássuk meg, hogy micsoda örömhír van ebben mindenkinek, aki itt van most.

Hogyan írja le az ítéletet? A látomásban az látjuk, hogy a halottak, kicsik és nagyok a trónus előtt állnak és azt olvassuk, hogy könyvek nyitnak ki és a halottak a könyvekbe írottak alapján ítéltetnek meg cselekedeteik szerint. Szó van még egy könyvről, az élet könyvéről. Őszintén, mit mond a mai ember, amikor azt hallja, hogy a Bibliában van egy látomás az utolsó ítéletről, ahol majd könyvek nyílnak meg? Hagyjuk már, mese! Hát hol vannak ott könyvek? Ez a kép, hogy könyvek nyílnak meg annyira könnyen a mesék világába üldözhető. De van egy emberi tapasztalat, egy megfigyelt és sokszor leírt jelenség, amiről általában a halál közelébe kerülő emberek, vagy akár a halál közeli élményt átéltek emberek úgy beszélnek, hogy „és akkor filmszerűen lepergett előttem az életem a másodperc tört része alatt”. Ezt mindannyian tudjuk, ugye? Én sosem kerültem ilyen helyzetbe, mint például mikor egy súlyos balesetnél egy pillanat alatt leperg az ember élete és mindegyikük ezt mondja, hogy „filmszerűen lepergett az egész életem a másodperc tört része alatt”. Ez tapasztalat. Ez tény. Milyen érdekes a Bibliai könyvek, amelyek megnyitnak és a lepergő film közötti hasonlóság. Különösen, ha azt nézzük, hogy a Biblia idejében még nem volt film. Ez a két dolog mintha ugyanarról szólna, hogy rögzítve van minden és van egy olyan emberi tapasztalat, ami valamilyen módon azt mondja, hogy hát lehet, hogy ez a bibliai kép a könyvről mégsem annyira a mesék világába számúzható, mert nagyon sokan átéltek valamit, ami tulajdonképpen teljes mértékben összhangban áll ezzel. Innen már csak egy gondolat, hogy azt mondjuk, teológiai értelemben ez azt jelenti, hogy ez nem pusztán egy pszichológiai esemény, ami végigmegy bennünk, hanem azt, hogy Isten előtt el kell számolni az életünk minden filmkockájával. Isten előtt minden számon van tartva és úgy tűnik, hogy ezt az ember valamilyen módon visszajátssza bizonyos helyzetekben. Ez az ítélet leírása.

Nézzük másodszor az ítélet szükségszerűségét, miért kell ez? Szerető Isten, biztos nem ítél meg. Biztos? Ha nincsen ítélet, akkor nincsen egy végső igazság a világban, ami egy napon mindent rendbe hoz, akkor nincs végső igazságszolgáltatás ártatlanul szenvedő gyerekekért, akik áldozatai lettek olyanoknak, akiket esetleg nem ért el a földi igazságszolgáltatás. Akkor nincsen végső igazságszolgáltatás háborús bűnökért, soha ki nem tudódott gáztettekért. Ha nincsen, akkor viszont lehet-e egyáltalán beszélni igazságról? Lehet-e beszélni arról, hogy van jó és rossz? Ha nincs jó és rossz, ha nincs végső igazság és végső igazságszolgáltatás, akkor erő van és hatalom. Aki az erősebb, azé a hatalom és kész. Ezért a feltámadás örömhíréhez tartozik, hogy Isten végül mindent rendbe tesz.

Szorogtat, hogy minden egyes filmkocka megmérítik? Akkor nézd harmadszor az örömhírt. Hogy nincs feltámadás keresztre feszítés nélkül. Hogy nincs Húsvét feltámadás és ítélet, nagypéntek, Jézus szenvedése és halála nélkül, ami azt jelenti, hogy a feltámadás az ítélettel együtt jó hír lehet. Hogy lehet jó hír? Úgy fogalmazza meg ezt a református hitvallás, a Heidelbergi káté, hogy felemelt fővel várom az égből ugyanazt az ítélőbírót, aki előbb értem Isten ítélőszéke elé állt. Kite várok? Ki ítél ott meg? Az, aki korábban értem Isten ítélőszéke előtt állt, elhordozta az ítéletet a halálában, az értünk való helyettes szenvedésében a kereszten. Lehetséges, hogy ugyanaz ítéljen meg, aki előtte elhordozta a bűneim ítéletét? Igen. És ezért szabadon, felemelt fővel várom. Tudod, mit jelent ez? Hogy amikor leperg a filmem az utolsó ítélet napján, amikor kinyitnak a könyvek, akkor annak a jelenlétében perog le, aki már mindent tud. Akivel már találkozta, mert a te cselekedeteidért ítéltetett meg. Egy képpel élve: akkor várod felemelt fővel ezt a napot, ha Jézus Krisztus keresztje előtt már lepergett az életed filmje. Minden filmkocka ott volt Jézus keresztje előtt és minden filmkockára Jézus vérével rá van pecsételve: megváltva, kifizetve, elengedve, lerendezve. Beleírva az élet könyvébe

Jézus vére által. Minden filmkocka, az életed minden pillanata, minden elrejtett gondolata, minden bűne, minden hamissága, minden istentelensége. Érted, hogy mért örömhír az ítélet?

Ott kezdtük, hogy a halál mindent elnyel, majd a halál kiadja a halottakat. Ez a jó hír, Jézus feltámadt, de ítélet nélkül sajnos nem megy, mondja a Biblia. Érted, hogy miért jó hír az ítélet? Mert az elé állsz, aki meghalt érted, és ha így van, akkor örömhír a látomás, mert a halál azt mondja, elég. Krisztus feltámadt? – Valóban feltámadt! És akkor a szíved is azt mondja végre, hogy elég. Ha minden le van pecsételve, a szíved azt mondja, elég. Mert akkor Jézus a leges-legmélyebb ponton elégített meg, ahonnan minden sóvárgásunk fakad. Elég nekem Krisztus? Jóllakattam a Vele való közösséggel, megittam szerelme vizével, gazdaggá lettem jóságával, elégedett az ajándékaival, betelt az élettellel? A föld még mindig olthatatlanul szomjas, így van jól. A tűz továbbra sem mondja, hogy elég, ez a természete. A meddő asszony azonban vigasztalást és reménységet nyer. A szó szoros értelmében is, hiszen Krisztusban már ez a hiány is elhordozhatóvá lesz neki. Nemrég mondta el nekem valaki, hogy soha nem született gyermeke, de Isten hogyan használta őt abban, hogy lelki gyermekeket támogasson, emberek mellé odaálljon, gyermekeket felemeljen, felneveljen és segítsen. Elég. De ez a meddőség, ahogy mondtam minden más beteljesületlen emberi vágyunk képe, hiszen valamilyen értelemben mindannyian meddők maradunk. Valamilyen értelemben mindannyiunkat körülvesz a hiány, a fájdalom, a beteljesületlen álmok és a vágyak. És ott a negyedik kép: a halál kiadja a halottakat. Ott már nem lesz beteljesületlen vágy, nem lesz fájdalmas sóvárgás, nem lesz mindent elnyelő elmúlás, mert Krisztus feltámadt! – Valóban feltámadt! ÁMEN

Lovas András